

re pecuaria, et armentis; cui potissimum rivulus propinquus, undarum copia perenni, a quo tum potaturis hominibus, et bestiis, tum etiam ad arida irriganda sata, necessarius humor derivaretur. Per barbaras, atque ignotas gentes, per arenosa aequora, per montium praerupta, peregre abiit Linckius ad gradum usque trigesimum tertium borealis latitudinis; nec, nisi ad centesimum octogesimum a Borgiae Fano milliarium, commodam excitando pago mansionem invenit. Attamen, si ad tantum loci intervallum Nova Sedes Christianis erigeretur; Sacerdos inibi commorans, extremo esset in discrimine: cum hostes a tergo positi, certe possent vel perarduum ipsi reddere, vel etiam omnino perumpere commercium cum ejusdem Fidei hominibus. Propterea collatis consiliis, et pensatis hinc, atque hinc difficultatibus, construi pagum Socii decreverunt iniquiore in loco, viciniore tamen, cui nomen ab Indigena Calannusuetus. Hunc locum, gradu situm ferme trigesimo ad Septemtriones, repererat primus ante annos tredecim Ferdinandus Consagius, praefervidus in Californiis Minister, ab suis peregrinationibus per salebrosos eos tractus oppido famosus ibi gentium; locum tamen explorator ille humano contubernio minus idoneum existimavit. Sed quoniam nullus omnino inventus erat propior, cui mediocris esset commoditas; atque ut procederetur ultra in Christi Fide prolatanda, Socios urgebat Divina charitas; figendam ibi sedem esse, postremis illis temporibus constitutum est.

Lam-

Lambertus Hostellius, cui suprema potestas erat in Evangelicos Californiae Ministros, Victorianum una cum altero Socio pro Christiani illius pagi aedificatione designavit: qui sane gemini, nulla facta mora, charitatis ardore pleni, neque vero exterriti ad immensam laborum multitudinem, quos, in opere tanto perficiendo, facile praesagiebant; alacri diligentia se aecingunt ad operosam provinciam, atque Apostolatus viam libentissime arripiunt. Prima illis cura fuit, domunculam aedificare, aut potius vile tugurium, quod ex acerato luto excitatum, et palmis utcunque contactum, quambrevissimo tempore absolutum comparuit. Tribus ad modicam amplitudinem cubiculis aedes tota constabat: quorum primum, et illud grandiusculum, in Templi formam fuit erectum, et Mariae Virgini consecratum, ubi et Divinam hostiam quotidie immolarent Ministri, et pro sacris aliis precibus, atque audiendo Dei Verbo, praefinitis temporibus Indigenae convenirent; alterum erat cubiculum pro Ministrorum habitatione; tertium pro re penuria; cuius quidem aditus ostio ligneo, quod unum haberi potuit, obseratus est: caetera patebant omnino; cum nulla toto illo tractu lignatio inveniretur. Pridie Idus Octobris, anno sexagesimo sexto, immigravit tandem in novam sedem Victorianus, quinquaginta circiter comitatus Indigenis, jam ante Sacro fonte lustratis; qui ad novum Ministerium idcirco pertinere dicti sunt, quoniam erant commoratione propiores. Et eo

P. III.

G

sta-

statim, quo transmigravere die, lustralibus iniati sunt aquis Infantes duo, quos ultro Parentes obtulerunt; qui et ipsi Parentes, in Christi disciplina erudiendi, apud Sacros Ministros manere nihil dubitarunt. Hos eodem nomine secuti sunt alii, qui postulabant enixe, leges, et mores Christianos edoceri, atque ad Sacramentalem ablutionem comparari se se. Profecto albescebat ibi terrarum ea messis Christo colligenda, quae responderet sudoribus impigri, atque indefessi cultoris; nisi deploranda rerum fere omnium indigentia obstitisset. Mos fuerat ab initio, quem Salvatierra, legumlator ad Californios, instituerat, ut Minister quisque Indigenis, ab se instructis, victum humaniorem, quem nesciebant, et vestitum, quo carebant omnes, penitus ministraret: ne scilicet pastionis causa, belluarum instar per montes errarent, et sacram Fidem edoceri negligenter. Haec autem humanissima consuetudo, quam induxit, atque aluit eximia charitas; in iis tantum locis perdurare potuit, ubi aut infrequens erat populus, aut agri finitimi pro copiosa seminatione sufficebant. Ubi vero ea multitudo confluebat, pro qua sustentanda, nec a Ministerii proventibus, nec a terrae fructibus abunde haberentur cibaria; utique pro cultu corporis omnia illis Minister suppeditabat; sed eos alebat duntaxat, qui sive a muneris exercitio digni erant, sive aetatis, aut valetudinis ratione providere sibi non poterant. Ita quidem Ministri sumptibus victitabant, tum indigena dignitate primus, cui civilis quaedam

supra

supra suos populares tribuebatur auctoritas; tum Aedituus, qui et Sacras curabat Aedes, et, ne institutis pietatis exercitiis Neophyti deessent, invigilabat; tum infirmi, senecta invalidi, pueri, puellaeque a sexto aetatis anno ad duodecimum. Caeterum iis consulebatur potissimum, qui ut nomen Christo darent, Sacerdotis Magisterio se commiserant: quibus profecto a primo statim doctrinae die victus erogabatur, donec edocti affatim mysteria, et sacro abluti fonte, se se firmos, et constantes in nova Fide probavissent. Id moris cum inolevisset per universam Californiam, maximopere dolebat Victorianus, quod, pluribus ad se venientibus, et Christi legem edoceri postulantibus; omnes quidem desiderio amplectebatur; extremae vero egestatis causa, paucos poterat sustentare, paucos alterne in Divinis rebus instruere, paucos etiam donis mitiores facere, atque ad ovile Evangelicum invitare. Nihilo tamen secius, ea fuere charitatis industria tum ille, tum Sacerdos contubernalis, ut paucis potuerint mensibus, ad ducenta capita e mali doemonis potestate auferre, ac Deo lustralibus aquis conciliare.

Crediderant initio, minus incommode in eo constituros loco, ubi propinqua, modica licet, planities erat, Calannusueto rivulo adaquata, quae reddere posset sufficientia pro Ministris, atque indigenis, alimenta. Proinde a primis illico diebus, agri seminationi dedit operam Victorianus: et increvit quidem frumentum ad exiguam

quam altitudinem; paucis vero post diebus, cum tota irrigati soli superficies inopinato candesceret, siccati repente segetes, moestam rerum faciem apparere, conceptam spem messis omnino decidere. Acidis nimirum aquis constat rivulus, quibuscum admixtae, concorporataeque dilabuntur quamplurimae chalcanti particulae. Ad haec, experimento noverunt, nullum penitus esse locum pro pascendis equis; quibus omnino indigebant tum Ministri, qui saepius ad infirmos longe positos vocabantur; tum etiam militum aliquot inibi loci necessaria statio; cum essent e regione indomitis barbaris. Linckius quidem, quem Borgiae Fani Ministrum diximus ad septuaginta circiter milliaria, novi pagi penuriae opitulaturus, pecudum aliquantum gratuito dono miserat; frustra tamen mittebatur donum, nisi gratus etiam pastioni solum mandaretur. Utique post varia nequicquam tentata pro pastu pecudum loca, consultius tandem credidit Victorianus, illas Linckio restitui; ne diutius vitam agerent difficillimam, quae ad eum usque diem famis tormento restiterant. Praeterea cum ad duo fere milliaria, nulla prorsus aqua inveniretur, quam bibere possent homines, hanc procul adeo comportari, maximi sane habebatur incommodi. Alio igitur transmigrare, novo domicilio locum perquirere, ac res omnes ingenti hactenus opere paratas denuo movere, necessarium omnino iudicatum fuit. Enimvero tot, tantisque difficultatibus, quae procurata in animorum salutem auxilia retardabant, im-

impavidam opposuit Victorianus animi fortitudinem. Hac in humanis una, et Divina maxime potentia suffultus, bellum quidem ut ingratae soli naturae, sic etiam infesto doemoni aeternum decrevit; atque ut conata perficeret, in promovendis indigenarum bonis, et Christiani nominis ampliandis finibus, omnem aleam experiendi constituit. Quocirca per abruptos montes, per arenosa aequora, per avia, et intuta itinera, per ignotos, et male suspicantes homines ad exteri cujusque conspectum; errabat ille securus, attento explorabat oculo, indefesso perquirebat opere, ubinam posset commodiorem pagum, novum sanctae Fidei propugnaculum, nomini Christiano confugium, excitare. Interea Sacerdos alter, cujus contubernium Victoriano erat sola quidem in mortalibus, et ea optima, pro tantis laboribus recreatio; graviter coepit decumbere, atque ejus valetudo impar oneri gravissimo demonstrari: ut tandem ex Superioris imperio, quanquam illacrimantem, et reluctantem, ab Apostolatu illo propediem avelli opus fuerit. Unum Victorianum satis esse Superiores existimarunt, cujus praestanti opera, et nota jam animi magnitudine staret illa inter naturae difficultates, et res inopes immensa provincia.

Et profecto tantae de se Superiorum estimationi peregrinie satisfecit: nullum enim cum intueretur apud se, quicum ultra partiretur curas, totus erat ille unus in erudiendis nova Fidei nostrae cognitione indigenis, qui ad

sacrum fontem flagitabant accedere; in excelsis, confirmandisque assiduo sudore, qui recens accesserant; in condenda, et a fundamentis formanda communitate non modo Christiana, verum etiam civili, ex incultis hominibus, qui nudam, et informe naturam portantes hominum, ultro semet instituendos illi tradiderant; in annunciando etiam hispana lingua Dei verbo militibus aliquot, qui ob propinquos barbaros apud se morabantur praesidii nomine. Interea vero desistere ab incepto peregrinationum labore non poterat: et jam itinera, ingentibus quidem aerumnis incassum perpessis, nunc ad duodevicesimum milliarium, nunc ad quartum supra vicesimum, huc ad quadragesimum quintum, illuc etiam ad sexagesimum circiter confecerat, loca circum attentis perlustrans oculis, ut, ubi opportunum esset, mansionem decerneret. Dum iis, Apostolo plane dignis, defatigationibus intendebat, repente nuntiatum est, a barbaris quibusdam clanculum initam societatem, ut in Christianorum finitimum vicum furore hostili populabundi excurrerent, ibique ad internecionem insaeuissent. Probe noverant illi barbari, paucos milites, et eos quidem imparatos, facile occidi posse; atque oppido facilius circumveniendum sacrorum Ministrum, cujus domus nullis custodita foribus, cuilibet ingredi volenti patebat; qui etiam binis duntaxat pueris contubernalibus utebatur. Ea vero ratio ferebatur, cur in crudele cogitatum devenissent: quoniam puellae nonnullae, quas insano illi de-

peri-

peribant amore, a doemonis imperio ad Christianam institutionem desciverant. Ad ea Victorianus non agitari intrinsecus, non palam trepidare, non fugam capessere; sed tranquillo vultu, comparatis utcunque rebus ad prudentiae leges, atque auxilio Numinis implorato, quae coeptum erat, insistere: nec, quoniam certo intelligeret, paratam sibi mortem, pallere idcirco visus est, nec omnino formidavit, quoties per medios ipsos transire barbaros necessitas postulabat. Nihil autem hostile sive in eum, sive in ejus praesidii milites a conjuratis effectum: cum enim nefarii homines (Deo nimirum Christianae rei favente) finitimas alias tribus nullo pacto adducere potuissent, ut in causae communionem venirent; ipsi, nullo auxilio, non ausi sunt horrendum facinus experiri. Caeterum praeconceptam rabiem in popularem quemdam effuderunt; quem lustralibus aquis initiatum, forte ad illos adventantem; conati sunt interficere; quanquam irrito conatu: illi enim misero, aperta cognati praesentis ope, feliciter elabi datum est. Id etiam cum in Victoriani notitiam perveniret, secum cogitabat anceps, quid agendum, ut nefariorum fraenaret impetus; ne forte, quod tunc non potuerant, semel et iterum tentarent, qui in Christiani nominis perniciem conjuraverant. In haec indigna, cui ut magnanima strenuitas, et prima in suos auctoritas, ita etiam mira erat benevolentia in sacrorum Ministrum: *Nihil dubita*, inquit, *o Pater: quoniam ego senos e mea tribu fortissimos viros*

G 4

viros, ab infensis illis repetitum poenas, mittere maturavi. Et profecto sex illi homines vel virtute, vel temeritate incredibili, Tribum totam hostilem, et eam quidem numerosam, repente adorti sunt; et caeteris inopinata oppugnatione percussis, celerique fuga saluti consulentibus, pene sex integras familias abduxere secum captivas. Qui nuntius victoriae venit ad Christianos, attulit etiam, bellatores illos cum captis hostibus ad Sacrum Ministrum iter properare. Victorianus, quo prorsus inscio, res tota gesta erat, omittendum non censuit, suo sibi beneficio habere obstrictos eos, qui captivi veniebant, ut ipsos donaret Christi libertate. Ad ejus conspectum vix delatos, blandissime allocutus est, et carnum dono, in ea rerum inopia magni habito, liberaliter tractari imperavit. Inde digressi, Praefecto militum jubente, conjiciuntur in vincula; post parvam vero temporis intercapedinem, ad Praefectum Victorianus misit oratum, ut, punito levissime captivo, qui scelere primus fuisse intelligeretur; caeterisque remissa poena, cunctos abire domum liberos pateretur. Quibus precibus cum omnino Praefectus annuisset, novissentque illi Victorianum tantae auctorem clementiae, ipsorumque libertatis assertorem; ad eum continuo se vertunt, gratias pro merito relaturi. Et ipse humanissimis exceptos verbis, ad immanis facinoris cognitionem paulatim deduxit; nec omisit arripere occasionem ultro sibi oblatam, disseminandi notitiam de Christianae Fidei necessitate.

Quanta est virtus comitati, si cum hominibus agas, etiam illis, qui rudem, et in formem naturam nihil artibus excoluerunt! Ad Victoriani verba confestim illi barbari, una omnes voce, testati sunt, sacro se velle Baptismate lavari aliquando; diutinamque, ac voluntariam apud ipsum mansionem, sinceræ voluntatis pignus interposterunt.

Inter haec totam jam a sinu Californico ad mare usque Pacificum regionem exploraverat Victorianus, neque locum invenerat figendo pedi commodum. Sed cum nulla ultra spes affulgeret magis idoneum reperiendi, planitiem tandem elegit juxta rivulum, quem Cabujacamam dixerunt Indigenae, gradu trigesimo primo borealis latitudinis, ab sinu Californico ad milliare duodecimum; ad sexagesimum circiter ab litore adverso. Erat planities, quae pro seminatione adjacebat, ad mediocris horti magnitudinem, et solo quidem nitroso; sed quod aquae bonitas facile disponebat, ut cum foenore semen restitueret. Atque ita profecto fidele restituerat, quod frumentum, et gossipium supremo anno Victorianus ipsi crediderat. Novum loco nomen inditum Sancta Maria, quod memoriae tributum fuit Mariae Borgiae, illustrissimae foeminae, cujus opulenta liberalitate, Christianae rei apud Californios benevola maxime, duo jam erecta fuerant, atque alia supererant erigenda imbi gentium Sacerdotia. Excitata hoc in loco fuere parva tuguria instar castrensium, abunde materiam praebente palmarum.

rum frequentia, quarum e caudicibus mutuo nexis parietes formabantur, e frondibus vero tanquam recta fornicata. Quae quidem casae praeterquamquod incommode tegunt habitantem, sunt etiam receptacula viperarum, quibus abundat peninsula: folia enim palmae pro latibulo amant serpentes isti, qui dormientibus juxta illos caudices apertum vitae periculum nunquam non offerunt. Nova ibi sudorum materies Victoriano, in Tribuum illarum, apud quas recens domicilium posuerat, natura, et moribus cognoscendis; etenim cum et Christiani ad barbaros, et barbari ad Christianos propinquitatis jure vicissim transmearent, ac mutuae inter se inirent amicitiae commercium, atque ex hoc (quod erat maxime expetendum) assidua se daret amplificandae Christianae religionis occasio; necesse prorsus erat, ut homo Divina exaestuans charitate, cui cura potissimum erat, coelo animas aucupari, exploraret industrius hominum ingenia, et sacra, et omnem vivendi rationem; ut se facilius in ipsos insinuaret, ac suavitate delinitos ad bonam frugem converteret. Nec diu fuit, quin intelligeret, cuncta his esse propemodum eadem, quae caeteris ad eam diem cognitis in boreali parte Californiis: nimirum ingenia mansueta, liberalia, tractabilia; nullis gubernari legibus; uni familiam quamlibet, tanquam capiti, obedire, aut potius ipsum more pecudum sectari; plures in unam Tribum convenire familias, quae de communi sententia et errabant, et considabant, et pacem, et bellum

cum finitimis agitabant; nulla penitus ipsis esse Sacra, Sacerdotes nullos, nulla religionis vestigia, nullum cultui simulacrum, nullum Numini tributum, nisi hoc nomine appellare quis velit suspiria quaedam, et obtutus ad coelum conversos in afflictis rebus pro spe subsidii. Quibus a Victoriano cognitis, in fiduciam erectus est, ac nullum inde non movit lapidem, ut Christiana suscipere Sacra inducerent tandem in animum. Et primo quidem ad Christianos venientem quemlibet humanissimis praevenire verbis, muneribus colere, ac sibi ad benevolentiam conciliare, paulatimque de Christi Fide verba nonnulla facere, quasi semina suo tempore fructus emissura. Et qui tanta fuerat exceptus humanitate, ad suos inde reversus, comiter se habitum a Sacrorum Ministro, mira voluptate narrabat, et quae ab illo acceperat, et quae audierat, in propinquos omnes propagari gaudebat. Ita in dies adaugebatur venientium numerus ad Christi cultum suscipiendum: qui sane, postquam sanctae Fidei capita probe tenere constabat, ad Ecclesiae ovile conscribebantur. His Christo conciliatis, alii nulla mora se se Ministro praestabant in mysteriis erudiendi, et salutares aquas efflagitabant. In hac perpetua Sacrorum schola lubentissime Victorianus Dominicam Vineam excolebat, nec ulli vel diurnae, vel nocturnae defatigationi parcebat, ut aeternae miserorum saluti consuleret. Ac suffecisset unus ille pro quamplurimis postulantibus doctrinae sacrae cognitionem, si magnanimus homo voluntati pa-

res

res habuisset facultates. Verum annonae penuria maxima, parque rerum omnium inopia, inter angustias fuit gravissima, quibus viri hujus praefervidi exercebatur patientia. Et hinc etiam injusta indigenarum lamenta, et rumusculi: cum enim aut suismet oculis vidissent, aut popularium sermonibus intellexissent, ab Sociis alibi sacrorum Ministris liberali charitate munuscula erogari inter suos; minus diligi se a Victoriano, idcirco perperam arguebant, quod rarius ab illo acciperent, ac sumptibus ejus pauciores alerentur. Nihil profecto animadvertabant, miseriam et ipsum Ministrum vitam agere; patere omnibus, quae vilissima manducabat; nunquam illum conquiescere a desudando in ipsorum emolumentum; nec temperare sibi posse a distribuendis inter ipsos, quaecumque possidebat. Nec indigenarum solummodo querimoniae audiebantur; sed militibus etiam aliquot (qui scilicet ad ingentes eos labores, non a Divino Spiritu vocati pro salute gentium, sed ultro lucri causa, convenerant) sane peracerbum erat, in eo, ingrato quidem, et sterili orbis angulo, vitam agere solitarios aegerrimam. Omnia superabat fortissimus vigor, et invicta mansuetudo Victoriani, nunc blande hortantis, nunc, ut opportunum credebat, conniventis. Atque his tot adversis nihil obstantibus, eo jam devenerat paucis mensibus, ut Christiano ritu abluerit capitum ad tercenta, in quinque turmas divisorum. Harum princeps, in qua ad quindecim numerabantur familiae, recens conditum Sanctae

Ma-

Mariae Fanum incolebat; caeterae, per tractus dispersae finitimos, ut Divino Sacrificio interessent, atque in Fidei rebus confirmarentur, alterne ad Victorianum accedebant; sua unicuique turmae designata hebdomade, qua in Sanctae Mariae Fanum convenirent. Nec omittebat sedulus Minister ad proprias ipsorum casulas interdum contendere, vel aures pro poenitentia daturus infirmis; vel duntaxat visitandi gratia, quotiescunque suam apud eos praesentiam expedire odoraretur. Triginta omnino reliqui erant, quibus ad album Ecclesiae referendis operam praestabat alacer, ut Christi sacra condiscerent; cum inopinato audiit, Jesuitas omnes ab Hispanis terminis exulare.

Id rei acciderat Mexici, et in tota fere septemtrionali America, septimo Kalendas Julias, anno saeculi nostri post sexagesimum septimo. Californiae autem, cum trans mare esset, nec, nisi stato tempore, tumentibus illis undis committi possent navigia, longiuscule Socii duravere. Gaspari Portolao, Californiae Praefecto renuntiato, commissum fuerat in nova sua Provincia mandatum exequi Regium: qui Gaspar tempore navigationi non opportuno cum mare ingrederetur, bis ab ira Pacifici in locum, unde exierat, redire coactus est; ingentique procella, tertio navigans, agitatus, exeunte jam Novembri mense, portum tandem Californicum tenuit, quem Divi Barnabae appellant, juxta Sancti Lucae promontorium. Non is erat locus, quo dierum quadraginta cursu Gaspar con-

ten-

tendebat ; cum autem Lauretanus portus , quem conceptis Mexicani Praetoris verbis imperabatur attingere , longissime abesset adhuc , nec nisi multo temporis intervallo , et summo vitae discrimine , per mare turgidum , ventumque adversum , posse illac accedere , periti rei nauticae testarentur ; facile sibi persuasit , ratum habiturum Praetorem , sin minus ille ageret ex praescripto . Ergo ad litus navigio admoto , in terram exscendit , et vicum continuo petit propinquum , cui nomen Sancti Josephi ad promontorium : Ignatius Tirsius , Minister Sacrorum per eos tractus , vix primum novit insperatos hospites adventasse , obviam impiger accurrit , officiosam humanitatem , qua posset , a mari recentibus praestiturus . Et casu id temporis erat non longe Ferdinandus Rivera , Praefectus militum ; qui a novo Praefecto vocatus , nulla facta mora , in illum contendit . Huic Gaspar nihil distulit sibi commissum patefacere imperium ; atque ab ipso cum certior fieret , nullam ab Sociis difficultatem futuram , quominus tranquilli , et reverentes qualicunque Regis voluntati obsequerentur ; pro immenso juxta , et perarduo terrestri itinere , sibi , ac suis militibus ephippiatos equos per litteras postulavit ab Socio , qui rem Californicam procurabat Laureti . Quinto decimo tandem Kalendas Januarias , anno saeculi sexagesimo septimo , Laureti pedem intulit Portolaus ; ubi nimirum et militum erat statio , et certe commodissimus locus , in quem ex universa peninsula navigaturi confluerent .

rent . Et prima Praefecto fuit cura , confestim ad se accersere Socium , qui cunctis tunc praerant Ministris in California commorantibus . Is erat Benno Ducruejus , qui et ipse apud sibi commissos Indigenas adlaborans , Guadalupiae Virginis Fanum incolebat , ab Laureto ad trecenta milliaria ; unde statim ad Gasparem volavit , ut appellari se inaudiat Regio nomine . Ad Praefectum ingressus , decretum intelligit ; extemploque litterae ad Socios universos a Bennone ipso signantur , quibus de re tota moniti , Lauretum sine mora jubentur convenire ; atque insimul Portolai nomine ipsis indicitur , ut ad suos unusquisque verba faceret de quiete servanda , de novo rerum ordine patienter ferendo , de obedientia venturis Ministris omnino praestanda , qui Ministri erant e Franciscana familia , procelloso impediti aequore , quominus id jam temporis Californiam tenuissent . Utique totis viribus in id incubuere profecturi Socii ; qui sane nullum tumultuose molientium indigenarum signum in discessu viderunt : una enim suppliciter ejulantium , manusque ad Superos tendentium , et suos Ministros , nomine unumquemlibet , triste ingeminantium , audiebatur ubique vox . Quod quidem nihil mirum est ; cum et hos novissent jampridem charitatis vinculo sibi conjunctos , et ab iisdem omni fuissent tempore liberaliter habiti , et de rebus aeternis eruditi , et hominem cum homine vitam agere suavem , atque humanam edocti . Nihil vero dubitamus (quod a Supremo Numine deprecamur)
vehe-

vehementer, amore nimirum ducti salutis Neophytorum, quos tantis doloribus Christo peperit Mexicana Sociorum Provincia) nihil, inquam, dubitamus, quin, probata novorum Sacerdotum charitate, lacrimae tandem miserorum aruerint. Uni Victoriano contigit in discessu, testem esse oculatum, quomodo ii, quos lustralibus intinctos aquis, recens eripuerat a mali demonis potestate, pagum a se tot sudoribus extractum, continuo deserebant, atque in avia saltuum, unde venerant, obruti moerore ingenti revertebantur. Ille autem vultu tranquillo subridenti, quali semper comparebat, in praesenti calamitate Deum adoravit, Regi obtemperavit, iter arripuit, Lauretum pervenit. Hoc eodem in loco, postridie Kalendas Februarias, congregati sunt Socii omnes, Ministri tunc temporis ibi gentium, unam, quam et intulerant, et animo coluerant, Evangelicam inopiam secum portantes ab sterilissima peninsula: margaritas enim, quibus ea litora nullus nescit abundare pulcherrimis, nec poterant illi quaerere, vigente inprimis Moderatorum Societatis praeepto gravi; neque vero piscandis interesse: ac profecto de istiusmodi humano emolumento nunquam omnino cogitavere Socii. Quae sane veritas, a quibusdam injuste derisa, ut manifesta erat omnibus Californiam incolentibus, ita et Supremo Judici mortalium nota est,

Tertio Nonas Februarias navim denique conscendunt, quotquot erant Socii ad Californios; et Victorianus, cui charitas ubilibet erat in delitiis,

litiis, infirmum hominem, ac destitutum viribus nactus est, quem omni ab se juvandum officio susciperet. Vivit adhuc, dum haec scribimus, ille vir, et grato testatur animo, quam sibi opportunum in sali jactationibus auxilium praestiterit Victoriani charitas. Laureto profecti, ad nongenta milliaria Matancelum appulsi sunt: dein immenso terrestri itinere tenuere Veramcruce; ubi denuo maris introgressi pericula, post diurnam navigationem, Hispaniam ad Gades contigerunt. Facile quisque intelliget, qualia per tot marium fluctus, per tot terrarum tractus, incommoda subierit illa exulum turba; verumtamen ne taedio simus in re saepius alibi enarrata, istis nunc supersedemus. Postremo solventes Gadibus, in Italiam adnavigarunt; ad quam cum prospero cursu pervenissent, Victoriano designatur commorationis locus Bononia in Pontificia ditione. Et hic laudandum illum vitae tenorem ab initio instituit, a quo per viginti ferme annos, quibus fuit superstes, nec minimum recessit. Quandoquidem revulsus fuerat a laboriosa vita in animorum salutem, in qua se, utpote vocatum Divinitus, postrema redditurum esse suspiria existimaverat; animum convertere ad beatae solitudinis otium, unice Deo meditando posthac vivere decrevit. Comi semper, atque hilari vultu quemcunque excipiebat ad se venientem Socium; caetera, procul ab humanis curis, in cubiculi tenebris ultro latebat, unum suae testem virtutis habiturus Deum: ne videlicet, thesaurum publice portans in via, depopula-

P. III. H

pulationi pateret. Mire constans in ea vitae obscuritate; Sociis omnibus charissimus; despectui habitus uni sibi; Societatis praeceptionum religiosissimus cultor, ad annum septuagesimum tertium saeculi excurrentis pervenerat; cum, novis a Deo tentatus cruciatibus, aliud ad coelos iter, abruptum illud quidem, salebrosum, et plenum tribulis, edocetur. Et primum is ille fuit annus, in quo tertianae febres, ad annum fere obstinatae, molestissime valetudinem ejus afflictarunt; a quibus febribus quanquam convaleuit aliquando; nunquam tamen (quod mox videbimus) per tria reliqua vitae lustra, pristinae sanitati restitutus est. Solet hujusmodi morbus, cum pertinaciter haereat, infirmum reddere impatientem, difficilem, morosum, atque in quotidiana consuetudine tetricum; Victorianus autem privilegio patientiae, quam diuturno exercitio comitem sibi comparaverat individuam, eodem aegrotabat vultu, quo sanus fuerat, semper modeste hilaris, et Christiane tranquillus. Haud absimili serenitate vultus visus est, cum repente inaudit, eversam imperio Pontificio Societatis familiam. Continuo charissimam sibi vestem, quam ad annos viginti circiter portaverat, cum Sacerdotum, quos vocant Saeculares, insigniis obedienter commutavit; eosdem tamen ad mortem usque servavit mores, eidemque constantissimus haesit, quam in illa sanctam didicerat disciplinam. Doluit profecto Societatis excidium, quam sibi juvenis Parentem elegerat; cujus doctrina, et institutis in virum

perfectum adoleverat; quam ut laetis diebus, ita et nubilo tempore secutus fuerat; caeterum, ne in querimoniam erumperet vel minimam, debita erga Pontificis potestatem reverentia dolori praevaluit. Post biennium ab Societatis interitu, valetudinis recuperandae causa Bononiam cum deseruisset; idem Viterbii primum, Romae deinceps comparuit, modestus, animo demissus, in aegritudinum vexationibus mirifice patiens, in faciendo quotidie ad aram, dum per morbos id licuit, religiose fervidus, ad sacras aedes reverens, atque assiduus.

Et haec de externa Victoriani vita, quae vitare testes omnino haud poterat; intus autem quantus fuerit virtutibus, quas a conspectu mortalium solícite occulebat hominis temperantia; plura intelliget conjiciendo, qui scripta haec legerit; nonnulla hic libabimus, quae a fido ejus ad plures annos contubernali venerunt ad nos; alia vero, et ea quidem praecipua, uni suspicamur Deo nota, cui nullum non apertum arcanum. Mirabilis admodum fuit ejus constantia in ea semita virtutis, quam juvenis adhuc toto animi fervore sibi tenendam instituit. Franciscus Montesius, vir praeclara pietate, Tironum olim ad Hispalenses Moderator, postmodum Generali Societatis Praeposito pro Sodalibus Hispanis Assessor, magnopere aestimavit novitii Victoriani virtutem; quem cum postea Romae conspicaretur, ac tot jam annis delapsis, talem intelligeret Sacerdotem, qualem ipse tironem noverat, affabilem, tran-